

Türkiye'de Tıp Etiği Eğitiminin Önemi ve Uludağ Üniversitesi Entegre Sistem Ders Programında Tıp Etiği Eğitimi

THE IMPORTANCE OF THE EDUCATION OF MEDICAL ETHICS IN TURKEY AND THE EDUCATION OF MEDICAL ETHICS IN THE INTEGRITY SYSTEM OF ULUDAG UNIVERSITY

Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR*

* Prof.Dr., Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji AD, Başk., BURSA

Özet

Bazı tıp fakülteleri bugün Türkiye’de entegre sistem tıp eğitimini uygularlar. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi 1998’e kadar tıp eğitiminde klasik bir sistem uyguladı. Fakat bugün bu fakülte, eğitimde entegre sisteme sahiptir. Böylece tıp etiği dersleri modern bir metodla verilir. Tıp etiği konuları öğrenci-lerle tartışılır. Böylece bazı olgulardaki etik problemler çözülür.

Anahtar Kelimeler: Tıp etiği, Eğitim, Entegre sistem

T Klin Tıp Etiği 2001, 9:38-41

Tıp etiği bugün dünyada çok gelişmiştir. Bu bilim dalı insanlık var olduğu sürece görüldü ve tıp konuları arttıkça bunların ahlaksal yönleri de çoğaldı. Bugün tıp etiğinin tıp bilimleri içindeki yeri büyüktür ve diğer tıp dalları kadar önemlidir (1). Bilindiği gibi etik, ahlak felsefesi anlamına gelir. Yani ahlaksal alanın özünü ve temellerini araştırır, insanın kişisel ve toplumsal yaşamındaki ahlaksal davranışları ile ilgili sorunları ele alıp inceleyen bir bilimdir. Ahlak ise şöyle tanımlanabilir: Belli bir dönemde belli insan topluluklarının be-nimsenmiş olan bireylerinin birbiriyle olan ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamıdır. Tıp etiği ise tıp ahlakı demektir ve bazı ilkeleri vardır (2). Bu bilim dalının bugün Türkiye'deki tıp

Geliş Tarihi: 21.02.2001

Yazıma Adresi: Dr.Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR
Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi
Deontoloji AD, BURSA

Summary

Some medical faculties in Turkey apply integrity system in the medical education today. Uludag University, Medical Faculty applied a classical system in the medical education up to 1998. But, today, this faculty has an integrity system. So, the lectures of medical ethics are given with a modern method. The subjects of medical ethics are discussed together with the students. So, the ethical dilemmas in some cases are solved and some results are obtained.

Key Words: Medical ethics, Education, Integrity system

T Klin J Med Ethics, 2001, 9:38-41

fakültelerinin eğitim programlarında yer alması gerekmektedir. Çünkü hasta ve hekim arasındaki etik ikilemleri çözmek için gerekli ve önemli bir branştır. Bu dal, bugün henüz Türkiye'deki bütün tıp fakültelerinde işlerlik kazanmamıştır. Bazı tıp fakülteleri entegre veya interaktif sisteme geçerek tıp etiği konularını tartışmaya açmakta ve bunu öğrenciler için uygulamalı duruma getirmektedir. Tıp etiği alanında 2000 yılına kadar klasik bir eğitim anlayışı gösteren Uludağ Üniversitesi, Tıp Fakültesi, bütün derslerde olduğu gibi tıp etiğinde de daha modern ve gerçekçi bir eğitim sistemine geçmiştir. Bu çalışmada bu fakülte daha önce verilen klasik deontoloji ders konuları ile bu yeni sistemde anlatılacak ve tartışma yolu ile sonuçlar alabilecek olan yeni sistem belirtilmekte ve aradaki farklara değinilmektedir (3).

Amaç

Bu yazının amacı, ülkemizde gelişmiş bulunan bir tıp fakültesi olan Uludağ Üniversitesi, Tıp

Fa-kültesinin tıp etiğine yeni ders programı ile bakış açısının günün koşullarına ne kadar uygun olduğunun gösterilmesi ve her konusunda olgular verile-rek öğrencilerle birlikte çözümlenmesi sağlanacak olan tıp etiğinin öneminin gittikçe artırmakta olduğunun belirtilmesidir (4).

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmada en önemli gereç olarak Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinde daha önce uygulanan tıp eğitiminde yer alan deontoloji ders konuları ile yeni entegre sistemdeki tartışmaya yönelik tıp etiği konularına ait tablolardır. Ayrıca bu çalışmada kullanılan yöntem, entegre sistemdeki konuların içeriğine ve anlatılma şekline ait bilgilerin ve örneklerin bulgular şeklinde verilmesidir.

Bulgular

Uludağ Üniversitesi, Tıp Fakültesinde 2000-2001 ders yılından önce 30 saatlik ders programında tıp tarihi ve deontoloji konuları klasik bir şekilde veriliyordu ve öğrenciye tartışma açılmıyordu. Aşağıdaki tablo 2000-2001 ders yılından önceki ders konularını vermektedir (4):

Tıp Tarihi ve Deontoloji

Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Başkanlığının sorumluluğunda Prof.Dr.Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR tarafından verilecektir. Güz yarıyılına programlanmış olan kuramsal derslerin gün ve saatleri ekte belirtilmiştir. Bir arasınavı vardır.

Ders Konuları	Dersi veren Öğretim Üyesi
-Tıp Tarihi ve Deontolojinin anlamı ve modern tıptaki yeri	Dr.A.Demirhan
- Eski Mezopotamya ve Eski Mısır'da tıp	Dr.A.Demirhan
- Eski Hint,eski Çin ve eski Japonya'da tıp	Dr.A.Demirhan
- Eski Roma ve eski Yunan'da tıp	Dr.A.Demirhan
- Ortaçağda Avrupa'da tıp	Dr.A.Demirhan
- Ortaçağda İslam tıbbı	Dr.A.Demirhan
- Rönesans tıbbı	Dr.A.Demirhan
- 17.yüzyılda tıp	Dr.A.Demirhan
- 18.yüzyılda tıp	Dr.A.Demirhan
- 19.ve 20.yüzyılda tıp	Dr.A.Demirhan
- Başlangıçtan 14.yüzyıla kadar Türk tıbbı	Dr.A.Demirhan
- 14.yüzyıldan günümüze kadar Türk tıbbı	Dr.A.Demirhan
- Tıbbi Deontoloji'nin önemi ve tarihi gelişimi	Dr.A.Demirhan
- Hekim görevleri ve Deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan

- Hekim sorumluluğunun önemi ve çeşitleri	Dr.A.Demirhan
- Ötanazi (Euthanasie)'nin Tıbbi Deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan
- Alışkanlık yapıcı maddelerin deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan
- Aile Planlamasının deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan
- Hekimlik sırrı	Dr.A.Demirhan
- Hibernasyonun deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan
- Hekim raporları	Dr.A.Demirhan
- Konsültasyon ve deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan
- Şarlatanlık ve deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan
- İnsanlar üzerinde tıbbi denemeler yapılması sorunları	Dr.A.Demirhan
- Organ aktarmalarının deontolojideki yeri	Dr.A.Demirhan

Bu ders konuları 30 saat olarak veriliyordu. Etiğe 15-16 saat ayrılıyordu ve tıbbi sorunların deontolojik yönlerini ele alıyordu. Yani daha çok çeşitli tıbbi konular, tıp hukuku ve hekim görevleri açısından inceleniyordu (5). Örneğin konsültasyon konusu anlatılırken bu konunun önemi, konsultasyonun nasıl yapılacağı ve bu konuyla ilgili yasalar ve yönetmelikler ve hekimin uyacağı konular anlatılıyor ve konunun etik yönüne değinilmiyordu (5). Tıp tarihi de ansiklopedik bir bilgi aktarımı şeklindeydi. Dersler I.sınıfta veriliyordu. Bazı dönemlerde eğitim programında değişiklikler yapılıyor ve 5. sınıfta veriliyordu. I. sınıfta verilirken öğrenciler henüz tıp bilgilerine detaylı olarak sahip olmadıkları için anlamada zorluk çekiyorlardı. Derslerin 5. sınıfta anlatıldığı yıllarda ise klasik bir ders veriş şekli öğrencileri sıkıntılı bir havaya sokuyordu (6).

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinde entegre sisteme 1998 yılında geçildi ve tıp etiği dersleri, tıp tarihi ile birlikte 3.sınıf ders programına kondu. Bu programdaki ders konuları tablo şeklinde aşağıdadır:

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ DÖNEM III 2000-2001 HALK SAĞLIĞI VE DEONTOLOJİ DERS KURULU 28 MAYIS-22 HAZİRAN 2000

Ders	Kuramsal (saat)	Uygulama (saat)	Tartışma (saat)	Seminer (saat)	Toplam (saat)
Halk Sağlığı	77	-	11	2	99
Deontoloji	8	-	8	-	16
Çocuk Sağ ve Hst.	-	-	2	4	6
Patoloji	1	-	-	3	4
Farmakoloji	3	-	-	-	3
Göğüs Hastalıkları	-	-	-	-	1
Dermatoloji	1	-	-	-	1
Anesteziyoloji	1	-	-	-	1
Toplam	91	-	21	10	122

VI.DERS KURULU SINAV TARİHİ :
22.06.2001

DERS KURULU BAŞKANI: Yrd.Doç.Dr.Emel İrgil

DERS KURULU ÜYELERİ

Prof.Dr.Ö.Gülezen	Doç.Dr.N.aytekin
Prof.Dr.H.Aytekin	Doç.Dr.V.Savcı
Prof.Dr.N.Bilgel	Doç.Dr.M.Hacimustafaoğlu
Prof.Dr.G.Özyurt	Doç.Dr.H.Sarıcaoğlu
Prof.Dr.A.Erdemir	Doç.Dr.E.Uzaslan
Prof.Dr.O.Erol	Yrd.Doç.Dr.E.İrgil
Prof.Dr.L.Büyükuysal	Yrd.Doç.Dr.T.Özkan

Konular Dersi veren öğretim üyesi

- Tıp Tarihi, tıp etiği, anlam ve özellikleri ve tıptaki yeri (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir
- Tıbbın gelişimi ve yüzyıllar içindeki yeri (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir
- Tıbbi Deontoloji, Tıp Etiği, ayrıcalıkları ilkeleri ve kuralları (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir
- Hasta Hakları, Hekim Hakları, sorumluluğu ve görevleri (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir
- Aydınlatılmış onam ve sorunları (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir
- Tıbbi şarlatanlık, konsultasyon, gizlilik, raporlar ve etik (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir
- Ötenazi, hibernasyon, organ aktarımları, tıbbi denemeler, üretim fonksiyonları ile ilgili tıbbi uygulamalar, gen teknolojisi ve etik (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir
- Klinikte etik ilişkiler, sağlıkla ilgili bildiregeler, etik kurullar (2 saat)	Dr.A.Demirhan Erdemir

Bu program Halk Sağlığı ve Deontoloji Ders Kurulu içinde olup 16 saattir ve bunun yalnızca 2 saati tıp tarihine ayrılmıştır. Tıp tarihi bu iki saat içinde anlam ve özellik bakımından ele alınmakta ve tıbbın gelişimi bölümünde, yüzyıllar içinde tıpta ilerlemeler, o yüzyılın karakteristik özelliği açısından kısaca irdelenmektedir (5). Diğer konular tıp etiğine ayrılmış olup birçok konuda olgular veril-mekte ve etik ikilemler çözülmeye çalışılmaktadır (7). Ancak bu programın ders saatleri kanımızca azdır. Çünkü yalnızca öğrenciye her konu için olgulardaki etik ikilemleri vererek birlikte çözüme çalışmak, tartışmalı bir ders için zaman alacak bir durumdur (8).

Öğrencinin olgu örneklerindeki hasta-hekim ilişkilerindeki etik problemleri çözmesi için şu yolun izlenmesi sağlanacaktır.

a- Verilen olgudaki etik ikilem anlatılır.

b- Olguda hangi etik değerlerin çeliştiği belirtilir.

c- Olgunun hangi karar verme yöntemleri ile çözüldüğü anlatılır.

d- Olgunun hangi etik ilkeler ya da yöntemlerle çözülebildiği gösterilir (9).

Burada bir olgu örneği verebiliriz ve etik ikilemi çözebiliriz: Örneğin 35 yaşındaki bir hasta AIDS kuşkusuyla antikor testi yaptırmak istedi ve ertesi günü bu testi iptal ettirmek istedi. Ancak test yapılmıştı ve sonuç pozitif. Burada hekimle hasta arasında hastanın istememesine rağmen test yapılması ile ilgili bir etik ikilem olmaktadır (2). Öğrenci bu ikilemi tartışarak ne gibi sonuçlara varılacağını bildirebilir. Sonuç olarak homoseksüel bir kişi olan hastaya diğer insanlara da bulaştırma olasılığı olduğundan durum anlatılır ve bulaşma önlenir (16,17). Böylece diğer kişilere zarar vermeme ilkesi uygulanmaktadır ve AIDS hastası istememesine rağmen zorunlu bir bilgilendirme olayı bu nedenle haklı olmaktadır (8).

Yine Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi 5. sınıflarına da klinik etik adıyla hasta başında klinikçilerin de bulunduğu tartışmalı bir ders programının konulmasına (2003 de) çalışılmaktadır. Bilindiği gibi klinik etik, kliniğe gelen hastanın hekimle olan ilişkisini, ahlaki değerleri, kuralları ve ilkeleri inceleyen bir bilim dalı olup tıp etiğinin kollarından biridir (10). Daha açık bir şekilde tanımlamak istersek klinik etik, klinikteki etik ikilemleri, değer çatışmalarını inceler ve bazı sonuçlara bağlar (10).

Sonuç

Tıp etiğinde klasik sistemden entegre sisteme geçiş, özellikle bazı bilim dallarında yalnızca eğitimcinin kürsüden konuştuğu bir eğitim sisteminde tartışmaya açık bir modele gidişi sağlar (11,13-16). Entegre sistem tıp eğitimi Türkiye’de bugün birçok tıp fakültesinde vardır. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinde de tıp etiği dersleri çağın gereklerine daha uygun bir şekilde verilmeğe başlanacaktır. Ancak ders saatlerinin artırılmasında ve 5. sınıflara uygulamalı klinik etik derslerinin konulmasında yarar vardır.

KAYNAKLAR

1. Demirhan AE. Lectures on Medical History and Medical Ethics. İst, 1995:113.118.
2. Demirhan AE. Klinik Uygulamalarda Hekim-Hasta İlişkileri. Klinik Etik. İst, 2001:65-84.
3. Uludağ Üniversitesi, Tıp Fakültesi Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönergesi.
4. Uludağ Üniversitesi 2000-2001 Eğitim-Öğretim Yılı Ders Programı.
5. Demirhan AE. Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi. Bursa, 1996:1-67.
6. Demirhan AE. Klinik Uygulamalarda Tıp Öğrencisi-Hasta İlişkileri. Klinik Etik. İst, 2001:99-103.
7. Cade J. An evaluation of early patient contact for medical students. Medical Education, 1993; 27: 205-10.
8. Brody DS. The Patient's Role in Clinical Decision-Making, Annals of Internal Medicine 1980; 93(5): 718-22.
9. Doğan H. Klinik Etik Uygulamalarda Metodoloji. Klinik Etik, İst. 2001:26-34.
10. Oğuz Y. Klinik Etik Eğitimi, Klinik Etik. İst. 2001:149-60.
11. Burnett AC, Thompson DG. Aiding the Development of Communication Skills in Medical Students. Medical Education 1986; 20: 424-31.
12. Magrane D, Gannon J, Miller CT. Student Doctors and Women in Labor: Attitudes and Expectations. Obstetrics and Gynecology 1996; 88(2): 298-302.
13. Elçioğlu Ö, Demirhan AE. Klinik Uygulamalarda Her Durumda Ortaya Çıkan Etik Yükümlülükler. Klinik Etik. İst, 2001:104-8.
14. Beauchamp T, Childress JF. Principles of Biomedical Ethics, Oxford University Press 1994:120-445.
15. Demirhan AE, Elçioğlu Ö. Tıp Etiği Işığında Hasta-Hekim Hakları. Ankara, 2000:1-120.
16. Harris J. The Value of Life, Routledge, 1985:130-200.